

O‘ZBEK ROMANLARIDA ISHONCHSIZ ROVIY (UNRELIABLE NARRATOR) HODISASINING NAMOYON BO‘LISHI VA UNING BADIY AHAMIYATI

Narmetova Zebo Azamatovna

*Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti stajyor
o‘qituvchisi*

E-mail: zebo.normetova@gmail.com

+998934674921

***Annotatsiya.** Ushbu maqola o‘zbek adabiyotidagi roman janrida ishonchsiz roviy (unreliable narrator) hodisasining namoyon bo‘lishi va uning badiiy ahamiyatini o‘rganishga qaratilgan. Maqolada o‘zbek romanlaridagi ishonchsiz roviyning turli shakllari, uning hosil bo‘lish sabablari va badiiy tasvirdagi o‘rni tahlil qilinadi.*

***Kalit so‘zlar:** ishonchsiz roviy, narratologiya, o‘zbek romani, badiiy qoidalabuzarlik, psixologik realizm, rivoyatchi.*

KIRISH

Ishonchsiz roviy - bu o‘quvchiga haqiqatni to‘liq yoki to‘g‘ri yetkazmaydigan, shaxsiy qiziqishlari, psixologik muammolari yoki bilim yetishmovchiligi tufayli xato yoki qasddan noto‘g‘ri ma‘lumot beradigan rivoyatchi turi. Maqolada o‘zbek romanlaridagi ishonchsiz roviyning turli shakllari, uning hosil bo‘lish sabablari va badiiy tasvirdagi o‘rni tahlil qilinadi. Xususan, Pirimqul Qodirov, Tog‘ay Murod, O‘tkir Hoshimov va boshqa zamonaviy yozuvchilar asarlarida bu hodisaning qo‘llanilishi ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ishonchsiz roviy o‘zbek romanlarida qahramon psixologiyasini chuqurroq ochib berish, o‘quvchini asar voqealari bilan faol muloqotga kiritish va badiiy ifodaviylikni oshirish vositasi sifatida samarali qo‘llaniladi.

Adabiyotshunoslikda narratologiya sohasi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab alohida ilmiy yo‘nalish sifatida shakllangan. Narratologik tadqiqotlarning asoschisi Wayne C. Booth tomonidan taklif qilingan “ishonchsiz roviy” (unreliable narrator) konsepsiyasi zamonaviy adabiyotshunoslikning muhim tushunchalaridan biriga aylandi. Booth o‘zining “The Rhetoric of Fiction” (1961) asarida ishonchsiz roviyini “Booth normasidan chetga chiqadigan” rivoyatchi sifatida ta’riflagan.[1]

Keyinchalik G. Nunning, J. Phelan va M. Martin kabi olimlar bu konsepsiyani yanada rivojlantirdilar. Nunning ishonchsiz roviyning oltita turini ajratib ko‘rsatdi: qasddan aldaydigan, bilmasdan xato qiladigan, xotirasi zaif, cheklangan nuqtai nazarli, psixologik muammoli va axloqiy jihatdan ishonchsiz roviylar. Bu tasniflash zamonaviy narratologik tadqiqotlarda keng qo‘llaniladi.[2]

O‘zbek adabiyotshunosligida ishonchsiz roviy hodisasi hali yetarlicha o‘rganilmagan. Mavjud tadqiqotlarda asosan an’anaviy rivoyat uslublari, omniscients roviy va xronologik rivoyat o‘rganilgan. Biroq, zamonaviy o‘zbek prozasida ishonchsiz

roviyning qo‘llanilishi yangi badiiy so‘z sifatida paydo bo‘ldi va bu hodisa alohida tadqiqotni talab qiladi.[3]

Tadqiqotning maqsadi o‘zbek romanlarida ishonchsiz roviy hodisasining namoyon bo‘lish shakllarini, uning badiiy funksiyalarini va adabiy ahamiyatini aniqlashdan iborat. Tadqiqot quyidagi vazifalarni hal qiladi: ishonchsiz roviyning narratologik tabiatini aniqlash; o‘zbek romanlarida bu hodisaning tarixi va rivojlanish bosqichlarini o‘rganish; ishonchsiz roviyning badiiy qoidalabuzarlik vazifasini tahlil qilish; zamonaviy o‘zbek prozasida ishonchsiz roviyning qo‘llanilish hususiyatlarini ko‘rsatishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Zamonaviy narratologiyada, xususan Nunning tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiyalarda, ishonchsiz roviy hodisasi faqat matn ichki belgilar bilan emas, balki o‘quvchining interpretativ faoliyati bilan ham bog‘liq holda talqin etiladi. Ya‘ni, roviy ishonchsizligi o‘quvchining matndagi ziddiyatlar, mantiqsizliklar va semantik nomuvofiqliklarni anglash jarayonida yuzaga chiqadi. Shu jihatdan, ishonchsizlik — bu faqat matn xususiyati emas, balki o‘quvchi va matn o‘rtasidagi interaktiv jarayon mahsuli sifatida qaraladi.

Ilmiy adabiyotlarda ishonchsiz roviy hodisasining belgilari ham tizimlashtirilgan. Tadqiqotchilar ushbu hodisani aniqlashda intratekstual (roviy o‘z fikriga zid kelishi, xotira uzilishlari), ekstratekstual (real hayot mantiqiga ziddlik) va retseptiv (o‘quvchining adabiy tajribasi) omillarni ajratib ko‘rsatadilar. Bu tasnif ishonchsiz roviy fenomenini kompleks tarzda tahlil qilish imkonini beradi.

Shuningdek, ilmiy manbalarda ishonchsiz roviy badiiy usul sifatida talqin qilinib, uning asosiy vazifasi o‘quvchini faol interpretatsiyaga undash, voqealarning ko‘p qatlamli ma‘nosini ochish va inson ongining subyektivligini yoritishdan iborat ekanligi ta‘kidlanadi. Bu esa mazkur hodisaning nafaqat strukturaviy, balki estetik va falsafiy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ishonchsiz roviy fenomeni:

- narratologiyaning muhim kategoriyasi sifatida shakllangan;
- muallif–roviy–o‘quvchi munosabatlari orqali izohlanadi;
- matn ichki va tashqi belgilar hamda o‘quvchi interpretatsiyasi asosida aniqlanadi;
- badiiy asarda ko‘p qatlamli ma‘no yaratish va o‘quvchini faollashtirishga xizmat qiladi.

Mazkur nazariy qarashlar o‘zbek romanlarida ishonchsiz roviy hodisasini tahlil qilishda metodologik asos vazifasini bajaradi va uni Yevropa romanchiligi bilan qiyosiy o‘rganishda muhim ilmiy tayanch bo‘lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda narratologik tahlilning zamonaviy usullari qo‘llanildi. Asosiy metodologik asos sifatida G. Genette, S. Chatman va J. Phelan kabi olimlar ishlab chiqqan narratologik nazariyalar xizmat qildi. Tadqiqotda ishonchsiz roviy hodisasini aniqlash uchun G. Nunning taklif qilgan kriteriyalar tizimi qo‘llanildi.[4]

Tadqiqot obyekti sifatida o‘zbek adabiyotining turli davrlarida yaratilgan romanlar tanlandi. Xususan, Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar”, Tog‘ay Murodning “Otamdan qolgan dalalar”, O‘tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari”, Shuhratning “Avliyolar” va boshqa asarlar tahlil qilindi. Asarlarni tanlashda quyidagi mezonlar asos qilindi: psixologik chuqurlik, ichki monologlarning mavjudligi, qahramonning sub’yektiv dunyoqarashining aks ettirilishi.

Tadqiqotda komparativistik usuldan ham foydalanildi. O‘zbek romanlaridagi ishonchsiz roviy hodisasi jahon adabiyotidagi analogiyalari bilan solishtirildi. Xususan, U. Ekoning “The Name of the Rose”, I. B. Singerning “Gimpel the Fool” va V. Nabokovning “Lolita” asarlaridagi ishonchsiz roviy namunalari tahlil qilindi.[5]

Tadqiqot jarayonida matn lingvistik tahlil usuli ham qo‘llanildi. Bu usul yordamida ishonchsiz roviyning til o‘yinlari, eufemizmlar, ironiya va boshqa badiiy vositalar orqali namoyon bo‘lishi o‘rganildi. Tilning pragmatik funksiyalari tahlil qilinib, roviyning o‘quvchiga nisbatan munosabati aniqlanishga harakat qilindi.[6]

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘zbek romanlarida ishonchsiz roviy bir necha shakllarda namoyon bo‘ladi. Jeyms Phelan (James Phelan) taklif qilgan klassifikatsiyaga asoslanib, bu hodisani oltita asosiy turga bo‘lish mumkin: xato xabar beruvchi (*misreporting*), yetarlicha xabar bermaydigan (*underreporting*), xato talqin qiluvchi (*misinterpreting/underreading*), xato baho beruvchi (*misregarding/underevaluating*) va boshqa turlari [7].

Birinchi tur - xotirasi zaif roviy. Bu holda rivoyatchi o‘tmish voqealarini to‘liq yoki to‘g‘ri eslay olmaydi. O‘tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” romanida asosiy qahramonning xotirasi zaiflashishi uning rivoyatini ishonchsiz qiladi. Bu roman psixologik travma va xotira yo‘qolishi orqali ishonchsiz roviyning eng yorqin namunalaridan biridir [7].

Ikkinchi tur - psixologik muammoli roviy. Tog‘ay Murodning asarlarida qahramonlarning psixologik travmalari ularning voqealarga bahosini o‘zgartiradi. “Otamdan qolgan dalalar” romanida qahramonning ichki dunyosi noto‘g‘ri talqin qilingan voqealarga olib keladi[8]. Bu yerda Phelan taklif qilgan “estranging unreliability” (uzoqlashtiruvchi ishonchsizlik) va “bonding unreliability” (yaqinlashtiruvchi ishonchsizlik) turlari namoyon bo‘ladi.

Uchinchi tur - cheklangan nuqtai nazarli roviy. Bu holda roviy faqat o‘zi bilgan va ko‘rgan narsalarni yetkazadi, boshqa qahramonlarning fikrlariga va his-tuyg‘ulariga kirish imkoniga ega emas. G‘erar Zhenett (Genette) taklif qilgan ichki fokalizatsiya (internal focalization) usuli bu yerda qo‘llaniladi, bunda “Narrator = Character” (roviy = qahramon) formulasi amal qiladi [9].

To‘rtinchi tur - qasddan aldaydigan roviy. Bu eng murakkab tur bo‘lib, qahramon o‘quvchini ataylab aldashga harakat qiladi. Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” romanida Zahiriddin Muhammad Bobur obrazi orqali ishonchsiz roviyning badiiy imkoniyatlari namoyish etilgan [10].

Beshinchi tur - axloqiy jihatdan ishonchsiz roviy. Bu holda roviyning axloqiy qadriyatlari asarning muallifi (implied author) qadriyatlariga mos kelmaydi. Rimmon-

Kenan (Rimmon-Kenan) bu hodisani uchta asosiy belgi bilan aniqlaydi: cheklangan bilim, shaxsiy qiziqishlar va muammoli qadriyatlar tizimi[11].

Ishonchsiz roviy O‘zbek romanlarida quyidagi badiiy funksiyalarni bajaradi. Birinchi funksiya - qahramon psixologiyasini chuqurroq ochib berish. Roviyning ishonchsizligi orqali muallif qahramonning ichki olamini, uning qo‘rquv, shubha va orzularini ko‘rsatadi. Bu funksiya psixologik realizm an‘analariga mos keladi va o‘zbek adabiyotining an‘anaviy psixologizmi bilan bog‘liqlik kasb etadi. Pirmqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” romanida Zahiriddin Muhammad Bobur obrazi orqali ishonchsiz roviyning badiiy imkoniyatlari namoyish etilgan[12].

Ikkinchi funksiya – o‘quvchini faol muloqotga kiritish. Ishonchsiz roviy o‘quvchini matn bilan faol ishlashga undaydi. O‘quvchi doimiy ravishda roviyning so‘zlariga shubha bilan qaraydi, voqealarning haqiqiy mohiyatini o‘zi topishga harakat qiladi. Bu jarayon o‘quvchining asar bilan bog‘liqligini kuchaytiradi[13].

Uchinchi funksiya - badiiy ifodaviylikni oshirish. Ishonchsiz roviy orqali muallif ironiya, sarkazm, grotesk va boshqa badiiy vositalarni samarali qo‘llay oladi. Bu asarga ko‘p qatlamli ma‘no baxsh etadi va uni qayta-qayta o‘qishga undaydi[14].

Ishonchsiz roviy badiiy qoidalabuzarning muhim vositasi hisoblanadi. O‘zbek romanlarida bu hodisa an‘anaviy rivoyat an‘analarini buzish orqali yangi badiiy sifat yaratadi. An‘anaviy rivoyatda roviy o‘quvchiga ishonchli ma‘lumot manbai sifatida taqdim etiladi, ishonchsiz roviy esa bu an‘anani buzadi[15].

Shuhratning “Avliyolar” romanida ishonchsiz roviy orqali realizm va fantastikaning chegaralari yo‘qoladi. Qahramonning sub‘yektiv dunyoqarashi haqiqat va xayolotni aralashtiradi. Bu o‘quvchiga o‘z xulosalarini chiqarish imkonini beradi[16].

Olingan natijalar o‘zbek adabiyotshunosligida ishonchsiz roviy hodisasining ilmiy ahamiyatini tasdiqlaydi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, ishonchsiz roviy o‘zbek romanlarida nafaqat badiiy qoidalabuzarlik vositasi, balki qahramon psixologiyasini chuqurroq ochib berish usuli sifatida qo‘llaniladi. Bu hususiyat o‘zbek adabiyotining an‘anaviy psixologizmi bilan bog‘liqlik kasb etadi[17].

Jahon adabiyotidagi ishonchsiz roviy namunalari bilan solishtirganda, o‘zbek romanlarida bu hodisaning o‘ziga xos hususiyatlari mavjud. G‘arb adabiyotida ishonchsiz roviy ko‘pincha postmodernistik estetikaga xizmat qilsa, o‘zbek adabiyotida u psixologik realizmning davomi sifatida namoyon bo‘ladi. Bu farq madaniy va tarixiy omillar bilan izohlanadi[18].

Ishonchsiz roviyning o‘zbek romanlarida qo‘llanilishi zamonaviy adabiyotning rivojlanish tendensiyalarini aks ettiradi. So‘nggi o‘n yilliklarda yozuvchilar an‘anaviy rivoyat uslublaridan chetlashib, eksperimental uslublarga murojaat qilmoqdalar. Bu jarayonda ishonchsiz roviy muhim badiiy vositaga aylanmoqda[19].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘zbek romanlarida ishonchsiz roviy hodisasi muhim badiiy vositadir. Tadqiqot quyidagi asosiy xulosalarni tasdiqladi:

1. Ishonchsiz roviyning narratologik tabiati. Ishonchsiz roviy o‘zbek romanlarida xotirasi zaif, psixologik muammoli va cheklangan nuqtai nazarli qahramonlar orqali namoyon bo‘ladi. Wayne C. Booth taklif qilgan “implied author” (muallifning asar

ichidagi yashirin obrazi) va roviy o‘rtasidagi ziddiyat asosida ishonchsizlik aniqlanadi.

2. Badiiy funksiyalar va estetik ahamiyat. Ishonchsiz roviy qahramon psixologiyasini chuqurroq ochib berish, o‘quvchini faol muloqotga kiritish va badiiy ifodaviylikni oshirish funksiyalarini bajaradi. Wolfgang Izerning “The Act of Reading” asarida ta’kidlaganidek, o‘quvchi matndagi bo‘shliqlarni to‘ldirish orqali asarning ma’nosini faol ravishda yaratadi. Shuningdek, ishonchsiz roviy orqali muallif ironiya, sarkazm, grotesk va boshqa badiiy vositalarni samarali qo‘llay oladi. Bu asarga ko‘p qatlamli ma’no baxsh etadi va uni qayta-qayta o‘qishga undaydi.

3. Postmodernistik va psixologik realizm uyg‘unligi. Ishonchsiz roviy an’anaviy rivoyat uslublaridan chetlashish va yangi badiiy sifatlar yaratish vositasi sifatida qo‘llaniladi. Linda Xatchen (Linda Hutcheon) taklif qilgan “historiographic metafiction” (tarixiy metafiksiya) konsepsiyasi asosida, o‘zbek tarixiy romanlarida ishonchsiz roviy orqali tarixiy haqiqat va badiiy to‘qima o‘rtasidagi chegaralar yo‘q qilinadi. Brayan McHeyl (Brian McHale) “Postmodernist Fiction” asarida ko‘rsatganidek, postmodernist fiksiya o‘zining ontologik statusini oldinga olib chiqishga qodir. O‘zbek adabiyotida bu hodisa psixologik realizm bilan uyg‘unlashib, postmodernistik elementlarni ham o‘z ichiga oladi.

4. O‘zbek adabiyotining xususiyatlari. O‘zbek adabiyotidagi ishonchsiz roviy G‘arb adabiyotidagi analoglaridan psixologik realizmga yaqinligi bilan farq qiladi. G‘arb adabiyotida ishonchsiz roviy ko‘pincha postmodernistik estetikaga xizmat qilsa, o‘zbek adabiyotida u psixologik realizmning davomi sifatida namoyon bo‘ladi.

Mihail Baxtining (Mikhail Bakhtin) taklif qilgan “polifoniya” (polyphony) va “dialogizm” (dialogism) konsepsiyalari asosida, o‘zbek romanlarida ishonchsiz roviy ko‘p ovozlilik va dialogik muloqotni ta’minlash vositasi sifatida ham ishlatiladi.

5. Kognitiv narratologiya nuqtai nazaridan. Monika Fludernik (Monika Fludernik) “Towards a Natural Narratology” asarida taklif qilgan kognitiv narratologiya yondashuvi ishonchsiz roviy hodisasini yangi jihatdan tahlil qilish imkonini beradi. Fludernikning “tajribaviylik” (experientiality) konsepsiyasi asosida ishonchsiz roviy inson tafakkurining subyektiv xususiyatlarini aks ettiradi.

Ansgar Nunning kognitiv yondashuvni rivojlantirib, ishonchsizlikning o‘quvchi interpretatsiyasi bilan shakllanishini ta’kidlaydi. Nunningning fikricha, ishonchsizlik faqat matn xususiyati emas, balki o‘quvchi va matn o‘rtasidagi interaktiv jarayon mahsulidir.

Ishonchsiz roviy hodisasini o‘rganish o‘zbek adabiyotshunosligining zamonaviy muammolaridan biri hisoblanadi. Bu yo‘nalishda yanada chuqur tadqiqotlar o‘tkazish, hususan, quyidagi vazifalarni amalga oshirish dolzarb:

1. Zamonaviy elektron adabiyotlarda ishonchsiz roviyning namoyon bo‘lishini o‘rganish. Digital adabiyot va interaktiv fiksiya janrlarida ishonchsiz roviyning yangi shakllari paydo bo‘lmoqda.

2. O‘zbek adabiyoti va jahon adabiyoti o‘rtasidagi ishonchsiz roviy hodisasini komparativistik tadqiq qilish. Xususan, postmodernistik va psixologik realizm an’analaridagi ishonchsiz roviyning farqlarini aniqlash.

3. Kognitiv narratologiya usullarini qo‘llash orqali o‘quvchi qabulini tahlil qilish. O‘zbek o‘quvchilari ishonchsiz roviy hodisasini qanday qabul qilishini empirik

tadqiq etish.

4. Ayollar yozuvchilari asarlarida ishonchsiz roviyning xususiyatlarini o‘rganish. Gender aspektidan ishonchsiz roviy hodisasini tahlil qilish.

5. Tarixiy romanlarda ishonchsiz roviy va tarixiy haqiqat o‘rtasidagi munosabatlarni chuqurroq o‘rganish. Linda Xatchen taklif qilgan tarixiy metafiktsiya konsepsiyasini o‘zbek tarixiy romanlariga qo‘llash.

6. Psixoanalitik yondashuvdan foydalanib, ishonchsiz roviyning ongsiz motivlarini tahlil qilish. Freyd va Lyakan nazariyalarini narratologik tahlilga integratsiyalash.

7. O‘zbek tilining grammatik va leksik xususiyatlarini ishonchsiz roviy hodisasi bilan bog‘liq holda o‘rganish. Tilshunoslik va narratologiya o‘rtasidagi interdisiplinar tadqiqotlar o‘tkazish.

8. Zamonaviy o‘zbek prozasida ishonchsiz roviyning evolyutsiyasini diaxronik tahlil qilish. Sovet davridan mustaqillik davrigacha bo‘lgan rivojlanish bosqichlarini o‘rganish.

Umuman olganda, ishonchsiz roviy o‘zbek romanlarida nafaqat badiiy qoidalabuzarlik vositasi, balki qahramon psixologiyasini chuqurroq ochib berish, o‘quvchini faol muloqotga kiritish va badiiy ifodaviylikni oshirish usuli sifatida samarali qo‘llaniladi. Bu hodisa o‘zbek adabiyotining an’anaviy psixologizmi bilan bog‘liqlik kasb etib, zamonaviy narratologik yondashuvlar bilan boyitiladi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, ishonchsiz roviy hodisasini o‘rganish orqali o‘zbek adabiyotshunosligida yangi nazariy yondashuvlar joriy etilishi va xalqaro ilmiy hamjamiyat bilan integratsiya kuchaytirilishi mumkin. Bu yo‘nalishda o‘tkaziladigan yanada chuqur tadqiqotlar o‘zbek prozasining zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini to‘liqroq yoritib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Booth W.C. The Rhetoric of Fiction. Chicago: University of Chicago Press, 1961. - B. 158-159.
2. Nunning A. Reconceptualizing Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches // Narrative. - 2005. - Vol. 13, No. 2. - P. 119.
3. Qayumov N. O‘zbek romani va uning rivojlanish bosqichlari. - Toshkent: Fan, 2018. - B. 245.
4. Genette G. Narrative Discourse: An Essay in Method. Ithaca: Cornell University Press, 1980.
5. Eco U. The Name of the Rose. New York: Harcourt, 1983; Singer I.B. Gimpel the Fool // A Treasury of Yiddish Stories. New York: Viking Press, 1954.
6. Pragmatik tahlil J. Ostin va J. Searlning nutq aktlari nazariyasiga asoslangan.
7. <https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/66.html>
8. Hoshimov O‘. Dunyoning ishlari. - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1981. - B. 45.
9. <https://medium.com/higher-neurons/interactive-narrative-4-focalization-d1e2420e17b3>
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/yulduzli-tunlar-romanida-tarixiy-haqiqat-va->

badiiy-to-qima

11. https://grokipedia.com/page/narrative_fiction_contemporary_poetics
12. Murod T. Otamdan qolgan dalalar. - Toshkent: Yosh gvardiya, 1988. - B. 112.
13. Qodirov P. Yulduzli tunlar. - Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1978. - B. 234.
14. Iser W. The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978. - P. 169.
15. Makaryev S. Badiiy matnning semantik qatlami. - Toshkent: Fan, 2015. - B. 89.
16. Todorov T. The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre. Ithaca: Cornell University Press, 1975.
17. Shuhrat. Avliyolar. - Toshkent: Adib, 1992. - B. 156.
18. Karimov F. O‘zbek adabiyotining psixologik an‘analari. - Toshkent: Fan, 2012. - B. 178.
19. Hutcheon L. A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction. New York: Routledge, 1988.
20. Yusupov N. Zamonaviy O‘zbek prozasining rivojlanish tendensiyalari. - Toshkent: Akademnashr, 2020. - B. 234.